

Robert Weintraub

Geen betere vriend

Karakter Uitgevers B.V.

Inhoud

Opmerking voor de lezer	11
Proloog	13
Hoofdstuk 1 Mascotte	17
Hoofdstuk 2 Hond overboord	29
Hoofdstuk 3 Passagieren	38
Hoofdstuk 4 Oorlog	47
Hoofdstuk 5 Amour	53
Hoofdstuk 6 Oorlogshonden	60
Hoofdstuk 7 Frank	74
Hoofdstuk 8 Force Z	85
Hoofdstuk 9 Op de vlucht	99
Hoofdstuk 10 Dag des onheils – 14 februari 1942	114
Hoofdstuk 11 Posik	133
Hoofdstuk 12 Pompong	141
Hoofdstuk 13 Sumatra	152
Hoofdstuk 14 Padang	175
Hoofdstuk 15 Gevangen	188
Hoofdstuk 16 Gloegoer	198
Hoofdstuk 17 Krijgsgevangene #81-A	218
Hoofdstuk 18 Het bedrog	232
Hoofdstuk 19 Het helleschip	241
Hoofdstuk 20 Weer bij elkaar	257
Hoofdstuk 21 Pakan Baroe	266
Hoofdstuk 22 Varkenskop en King Kong	283
Hoofdstuk 23 De dodenspoorlijn	298
Hoofdstuk 24 Vrijheid	309
Hoofdstuk 25 Heldin	326
Hoofdstuk 26 Afrika	341
Epiloog	353
Dankwoord	357
Noten	359
Bibliografie	405
Register	415

Proloog

De twee vrienden zaten dicht tegen elkaar aan gekropen. Ze waren elkaars redding in een wereld die compleet gek was geworden.

Het was 26 juni 1944. De vrienden waren al sinds 1942 krijgsgevangenen van de Japanners op het verre en vaak vergeten eiland Sumatra. Ze zaten opeengepakt in het ruim van de ss *Van Waerwijck*, die door de Japanners gebruikt werd om krijgsgevangenen van het ene naar het andere kamp te vervoeren. Het ruim lag minstens een meter onder de oppervlakte van de Zuid-Chinese Zee, en de mannen die dicht op elkaar op de vloer van het ruim zaten, probeerden wanhopig de stinkende lucht in te ademen. Het was er bijna 38 graden. De twee makkers hadden een plaatsje op de richel bij een patrijspoot weten te bemachtigen, waar het iets beter was dan in de zuurstofarme ruimte eronder. Maar de trage gang langs de Sumatraanse kust maakte hun reis in de verzengende hitte wel erg lang.

Ze waren allebei pijnlijk mager, want ze hadden in de twee jaar van hun gevangenschap structureel te weinig te eten gekregen. Om in leven te blijven hadden ze zelfs ratten en slangen moeten eten. Ze hadden dagelijks te maken met ziektes als malaria en beriberi. Ze werden vaak afgeranseld en met de dood bedreigd. Ze moesten ongelooflijk zwaar, vaak nutteloos werk doen en kregen met situaties te maken die zelfs bij de meest vastberaden krijgsgevangenen een akelig gevoel van neerslachtigheid, apathie en verlatenheid opriepen.

Dat krijgsgevangenen onder de Japanse overwinnaar verschrikkelijk te lijden hadden, was algemeen bekend. Overal in het oorlogsgebied in de Stille Zuidzee werden geallieerde gevangenen op dezelfde ruwe manier behandeld. Maar met dit duo was iets bijzonders aan de hand.

Een van de twee was een hond.

Ze heette Judy en lang voordat ze op dit helleschip was beland, had ze in haar korte leven al ongelooflijk veel avonturen beleefd en gevaren doorstaan. Judy was een raszuivere Engelse pointer en een mooi voorbeeld van dit edele ras van staande jachthonden, met een witte vacht met bruine vlekken. Maar in tegenstelling tot andere pointers liet Judy meteen al zien

dat ze liever actief deelnam aan de gebeurtenissen dan ze alleen maar aan te wijzen voor anderen.

Judy werd in 1936 in een kennel in het Britse gedeelte van Sjanghai geboren. In de vijf jaar erna was ze de geliefde mascotte van een kanonneerbootbemanning van de Britse Royal Navy die patrouilleerde op de Jangtse. In 1939, toen de Britse Admiraliteit zich opmaakte voor de oorlog op de Stille Oceaan, werd de ligplaats van Judy's schip verplaatst naar Singapore. Niet lang daarna, in de zomer van 1941, arriveerde Frank Williams in de Leeuwenstad; hij was net tweeëntwintig geworden en diende als soldaat 1ste klasse bij de Royal Air Force. Vele rampen later ontmoetten de man en de hond elkaar in een krijgsgevangenkamp en ze werden onafscheidelijk. Frank zette zelfs zijn leven op het spel om ervoor te zorgen dat Judy de officiële status van krijgsgevangene kreeg.

Frank was een trouwe verzorger voor de dappere en slimme pointer, maar in de dagelijkse praktijk van Japanse gevangenschap kon hij haar maar beperkte bescherming bieden, wat duidelijk werd toen de krijgsgevangenen op de *Van Waerwijck* bijeen werden gedreven.

Het werd middag en de hitte en de vochtigheid in het ruim werkten verdovend. Het zweet liep in stroompjes over de ruggen van de menigte lichamen die als haringen in een ton zaten, meer dan duizend in totaal. Het schip ploegde door de golven, het water klotste door het ruim en de vloer werd steeds natter. Als het zuchtje wind dat door de patrijspoort op haar snuit blies er niet was geweest, zou Judy waarschijnlijk nog eerder dan de mannen aan de hitte zijn bezweken.

Plotseling was er een lichtflits, onmiddellijk gevolgd door een enorme explosie bijna precies midscheeps. Overal in het ruim brak brand uit en de apathische massa gevangenen kwam ineens tot leven, alsof ze een elektrische schok kregen. De mannen hadden nog maar nauwelijks door wat er was gebeurd, toen een nog zwaardere explosie het ruim opblies.

Het schip was geraakt door torpedo's. Het tragische was dat ze afkomstig waren van een Britse onderzeeër die er geen idee van had dat de lading van het stoomschip uit geallieerde krijgsgevangenen bestond. Dit onbedoelde eigen vuur had tientallen mannen op slag gedood, en er zouden er ongetwijfeld nog honderden volgen als die er niet in slaagden een uitweg te vinden uit de brandende, verwrongen puinhoop in het ruim.

Vanuit zijn hoekje bij de patrijspoort had Frank goed zicht op de chaos

en het werd hem koud om het hart. De lading van het dek was op de krijgsgevangenen gestort, waardoor vele gedood of gewond waren geraakt en er een gigantische hindernisbaan was ontstaan die de overlevingskans sterk verkleinde. Een man met een hond van twintig kilo in zijn armen zou dit onmogelijk kunnen overleven.

Frank zag dat zijn trouwe viervoeter in de chaos niet was weggerend en onder deze enorme druk uiterst kalm bleef; hij tilde haar op, gaf haar nog snel een knuffel en duwde haar toen half naar buiten, de patrijspoort uit. De pointer keek met een verwarde, verdrietige blik in haar ogen om, en misschien ook wel met een zweem van ‘daar gaan we weer’, gezien de vele keren dat ze door het oog van de naald was gekropen.

‘Zwemmen!’ schreeuwde Frank tegen Judy en hij gaf haar een laatste zet, waardoor ze letterlijk de patrijspoort uit vloog. Onder haar bevond zich een kolkende oceaan, vol olie en brokstukken van het schip dat ten onder ging. Overal klonk het geschreeuw van gewonden. Binnen een paar seconden zou de hond tussen al die wrakstukken moeten zwemmen voor haar leven.

En haar beste vriend zat nog steeds vast op de zinkende *Van Waerwijck*.

Judy duikelde door de lucht en zag het water met een razend tempo op zich afkomen.

Mascotte

In september 1936 gingen twee Britse zeelieden op zoek naar een hond. Ze waren gestationeerd op de HMS *Gnat*, een van de kanonneerboten van de flottielje die onder Britse vlag de rivier de Jangtse op en neer voer om de scheepvaart te beschermen tegen piraten en in welke hoedanigheid dan ook de belangen van de kroon te dienen. Het schip lag in Sjanghai om, zoals elk jaar, gerepareerd en opnieuw uitgerust te worden, maar het werk zat er bijna op. De twee officieren hadden tijd om nog één belangrijke taak aan wal te vervullen voordat ze weer op patrouille gingen.

De mannen van de *Gnat* zaten in een lastig parket. Verscheidene andere kanonneerboten hadden dieren aan boord als mascotte: twee poezen op de *Bee*, een papegaai op de *Ladybird* en zelfs een aap op de *Cicala*. De *Gnat* was onlangs op de rivier een andere kanonneerboot tegengekomen, de *Cricket*, met Bonzo, een grote kruising tussen een boxer en een terriër aan boord, die zo demonstratief en met opstaande haren had staan blaffen dat de mannen van de *Gnat* zich nogal verloren hadden gevoeld zonder een eigen mascotte die de *Cricket* met gelijke munt kon terugbetalen.

Na uitgebreid overleg besloten de scheepsofficieren een eigen hond te nemen. En daarom begaven de twee bemanningsleden van de kanonneerboot, luitenant-ter-zee 1ste klasse J.M.G. Waldegrave, de kapitein van de *Gnat*, en sergeant Charles Jeffery, de bootzman, zich naar de Sjanghai Dog Kennels in de Britse wijk, op zoek naar een geschikt exemplaar om hun schip te vertegenwoordigen.

Ze waren op slag verliefd op Judy, vooral toen Jeffery haar ter begroeting toefloot en zij meteen in zijn armen sprong. Ze was geen puppy meer, maar was ook nog niet volgroeid. Korte tijd later behoorde ze ook echt tot de Royal Navy; ze werd namelijk officieel geadopteerd door de marine en niet door een van de medewerkers. Ze zou niet in een van de indrukwekkende huizen of appartementen gaan wonen die overal in de Britse wijk

te vinden waren. Ze zou geen tuin hebben om in te dollen, geen bosjes om haar natuurlijke jachtinstinct in uit te leven en wild 'aan te wijzen', noch kinderen om mee te spelen. In plaats daarvan zou Judy de mascotte en beste vriend worden van een groep geharde zeelui aan boord van een stalen oorlogsschip.

Voordat de mannen vertrokken gaf Miss Jones, de Engelse die de hondenfokkerij runde, hun wat achtergrondinformatie over hun nieuwe en opmerkelijke hond.

In de eerste maanden van haar leven had ze niet eens een naam.

Ze was een harig, warm bolletje met een koude neus, één uit een nest van zeven wriemelende, jankende pups van een schitterende raszuivere Engelse pointer. Ze woonde – althans op dat moment nog – in de Sjanghai Dog Kennels, net als talloze andere huisdieren en niet opgeëiste pups van de Britse inwoners van de drukke Chinese stad. Het was februari 1936. Vochtige kou deed de stad rillen en een ijskoude wind blies door de straten die de eclectische combinatie van moderne westerse gebouwen en armoedige achterbuurten scheidde.

Er woonden vijfduizend Britten in Sjanghai, en het was net alsof die allemaal stuk voor stuk een hond hadden. Rassen die grote nesten kregen waren het populairst, wat het grote aantal pointers in de stad verklaarde. Miss Jones was erbij toen een van haar prachtige Engelse pointers moest werpen. De pups bleven in de kennel totdat ze weggegeven konden worden, wat meestal geen probleem was in de Engelse wijk.

Een van de puppy's had een glanzende witte vacht met leverkleurige vlekken en vlekjes. Haar kop, oren en snuit waren helemaal bruin. Ze kroop voortdurend langs de rand van het omheinde terrein waar de jonge hondjes speelden. Terwijl de andere nog dicht bij hun moeder bleven en vrolijk in het zand rolden, probeerde dit rusteloze hoopje vol energie al te ontsnappen.

En dat lukte haar toen ze nog maar drie weken oud was.

Lee Sung, een vrouw die bij de fokkerij woonde en werkte, had een dochter, Ming, die na school vaak hielp met de honden. Ze was de eerste die doorhad dat de pup weg was, wat werd bevestigd door haar moeder, die zorgvuldig alle honden van het terrein weghaalde in een poging de vluchteling te vinden. In plaats daarvan vond ze een gat onder de omheining, gegraven door dat rusteloze hondje. De pup was vervolgens over een

muurtje gesprongen en liep nu rond in de straten van Sjanghai, een van de grootste, drukste en lawaaiigste steden ter wereld.

De claxons van de auto's, het gezoem van de paardenvliegen, de afwisselend hoge keelklanken van het Sjanghainees, de uitermate tonale taal die in de stad wordt gesproken – de zintuigen van iedere bezoeker zouden overvoerd raken van zoveel beelden en geluiden. De amorfe massa fietsen, de bamboesteigers die tot duizelingwekkende hoogte in de lucht staken en de eindeloze stroom mensen waren zeker overweldigend, en dan kwamen daar de geuren nog bij. Honden ruiken de wereld ongeveer zoals mensen die zien, en een tripje door de straten van het oude centrum vormde een sprookjeswereld voor de hondenneus. Vanuit verschillende winkelpuien, schoorstenen en monden kringelde rook. De talloze fabrieken die er omheen stonden braakten roet uit. De uitstoot van oliedistillaten, kook- en stookolie, verbrand rubber en stukjes gloeiende houtskool – zelfs de lucht kreeg textuur en werd onderverdeeld in specifieke geurzones.

Maar de pup verloor al snel haar belangstelling voor de waanzinnige zintuigelijke overdaad en zich gewijd hebben aan het o zo belangrijke zoeken naar eten. Sjanghai is in de geschiedenis altijd een van de beste steden geweest om te eten, maar in 1936 was het land getroffen door een hongersnood, en de grote metropool leed onder het gebrek aan voedsel. Tussen 1930 en 1940 was Sjanghai, veel meer dan tegenwoordig, een lommerrijke stad met veel grasvelden, hoewel de pup instinctief naar de plaatsen ging waar mensen waren, maar geen andere, grotere dieren.

Op zo'n jonge leeftijd zou de pup haar moeder nog heel hard nodig hebben voor hulp, warmte en niet te vergeten melk. Over het algemeen gaan pasgeboren hondjes van nature op onderzoek uit en willen ze meteen de wereld leren kennen, maar hun innerlijke kompas stuurt ze altijd terug naar mama. Het blijft een raadsel waarom deze nieuwsgierige puppy zo graag wilde ontsnappen aan de bescherming van haar familie en haar thuis. Maar ze zou een heel bijzondere hond worden, dus is het niet zo vreemd dat ze met haar daad meteen de grenzen al opzocht. Ze had geluk dat ze het er levend van afbracht. Ze was te jong en te onervaren om zelf iets te kunnen doden, maar ze slaagde erin op etensresten uit vuilnisemmers en af en toe iets eetbaars van voorbijgangers te overleven. Haar witte vacht met leverkleurige vlekken werd steeds valer en haar ribbetjes staken uit.

Het was lastig om aan eten te komen, maar de jonge pointer had on-

gelooflijk veel geluk: ze kreeg hulp. Ze kwam toevallig terecht bij de achterdeur van een bazaar die in handen was van een man die men alleen kende als Mr Soo. Er waren veel van dat soort winkels aan de westkant van Sjanghai, waar de Engelsen, Amerikanen en Duitsers hun eigen wijken hadden. Daar werd een ratjetoe van spullen verkocht aan westerlingen en Sjanghainezen, met inbegrip van geneeskrachtige kruiden, vogelkooien, allerlei smaken soep, religieuze artefacten, snuisterijen voor in huis en gelukshangertjes. Soo verkocht alles waar hij de hand op kon leggen, als het maar winst opleverde, hoe klein die ook was. Hij verdiende niet veel, maar het was beter dan sjouwen met hout of met een riksja blanken door de stad trekken.

Het was inmiddels vroeg in het voorjaar, maar het bleef kil in de stad. Op een koude middag liep Soo naar de steeg aan de achterkant van zijn winkel om vuilnis weg te gooien. Zijn aandacht werd getrokken door een hoog, jankend geluid, en hij zag iets bewegen tussen de afgedankte kartonnen dozen. Er zat een hondje van hooguit een paar weken oud te jammeren en met zijn enorme waterige bruine ogen keek het Soo aan. De pup was duidelijk erg hongerig en had het koud. Dus ging Soo weer naar binnen en haalde wat te eten voor het hondje, dat het onmiddellijk opvrat.

In de weken erna, misschien wel drie maanden lang (hoewel dat niet helemaal duidelijk is), hield Soo de hond in leven door haar eten en voor 's nachts een veilig plekje binnen te geven. Daar kon de pup zich schuilhouden voor de nachtelijke rovers die wanhopig op zoek waren naar iets te eten, onder wie veel inwoners van Sjanghai. Een Chinees gezegde, dat is voortgekomen uit de lange trieste geschiedenis van hongersnoden in het land, luidt: 'Als het met zijn rug naar de zon staat, kun je het eten.' En dat gold zeker voor honden.

Maar de eerste echte ellende die deze hond meemaakte, werd niet veroorzaakt door roofzuchtige mensen of dieren. Het was pure wreedheid. En die werd begaan door een vijand die zij en haar vrienden maar al te goed zouden leren kennen.

Japan was aan het einde gekomen van een periode van enorme groei van het leger en de scheepsbouw, en het land was klaar om in de regio zijn spierballen te tonen. Nadat het Mantsjoerije had bezet en Korea met dreigementen had onderworpen, richtte Japan zich nu op het Chinese vasteland. In 1932 had de keizerlijke marine Sjanghai met granaten bestookt; de stad was vanuit militair perspectief de belangrijkste van het land vanwege

haar strategische controle over de Jangtse. De twee landen bereikten niet lang daarna een voorlopige vrede, maar Japanse oorlogsschepen werden veelvuldig gesignaleerd in de Chinese wateren en de bemanningsleden werden vaak in de bars in Sjanghai aangetroffen, waar ze Tsingtao-bier of de plaatselijke rijstwijn dronken. De westerse landen voerden ook patrouilles uit op de rivier, en Amerikaanse en Britse mariniers en matrozen waren ook regelmatig bezoekers van deze etablissementen.

De wankele vrede tussen deze landen ontaardde vaak in dronken vechtpartijen van Oost tegen West, waarbij de potige westerlingen, die met hun vuisten vochten, het opnamen tegen de beweeglijker Japanners, die zich verweerden met karateslagen en -trappen die alle militairen kenden.

Op een regenachtige dag in mei hield een groep Japanse zeelui van een kanonneerboot die in de Jangtse voor anker lag een kroegentocht over de Bund, dé plek aan de rivier waar het in Sjanghai allemaal gebeurde. Ze kwamen in de nabijgelegen winkel van Mr Soo terecht, misschien om iets lichts te eten te kopen of voorbehoedsmiddelen voor de pleziertjes later die avond, of misschien om pijnstillers te kopen voor de kater die ze voor de dag erna verwachtten.

De matrozen, allemaal in vol ornaat, begonnen met Mr Soo te kibbelen. Binnen de kortste keren liepen de gemoederen hoog op, klonk er geschreeuw en begonnen ze op Mr Soo in te slaan, die geen schijn van kans had tegen een groep gevechtssklare jongemannen. Toen Soo tot bloedens toe was geslagen, waren de matrozen niet meer in hem geïnteresseerd en begonnen ze zijn winkel te vernielen. Toen ze bijna alles kapot hadden gemaakt, kwam de pup, die bang maar ook nieuwsgierig was geworden door het lawaai en de kreten van haar weldoener, via de achterdeur naar binnen lopen.

Als dit Hollywood was geweest, zou de hond nu haar tanden hebben ontbloot en de mannen vals grommend hebben verjaagd, en daarna zou ze medische hulp voor de oude man hebben gehaald. Maar in werkelijkheid was het frêle kleine beestje maar nauwelijks snel genoeg om de schop van de ene matroos en een projectiel dat door een andere matroos werd gegooid te ontwijken. Een derde Japanse matroos greep haar bij de nek en nam haar via de voordeur mee naar de straat.

Het hondje jankte hartverscheurend, ze was bang en had pijn, maar de matroos negeerde haar gejank. Hij hield haar met gestrekte armen voor zich uit en schopte haar toen als een voetbal de straat over, in een berg

vuilnis. Daarna verdwenen de *funanori* (Japanse zeelieden) om hun dronken pleziertjes elders voort te zetten.

Ze konden niet weten dat de hond die ze zo barbaars hadden behandeld nog heel wat ellende zou overleven en zelfs een klein zandkorreltje zou worden in de Japanse oorlogsmachine. Op dat moment zat de verdrietige kleine pointer bij een verlaten deuropening, waar ze naartoe kroop en in elkaar zakte. Ze was te zwaar gewond en te bang om verder te gaan. Ze zat daar maar en jankte zachtjes.

Maar ze had een gelukkig plekje uitgekozen, want na een tijdje werd haar zachte gekerm opgemerkt door een klein meisje dat langsliep. Het was niemand minder dan Lee Ming, de dochter van Lee Sung, de medewerkster van de Sjanghai Dog Kennels. Ming herkende de eigenzinnige pointer meteen, ook al was het kleine hondje in slechte conditie vanwege het wekenlange leven op straat.

‘Klein ding, waar ben je toch geweest?’ vroeg ze het hondje. Het was duidelijk dat die het meisje onmiddellijk had herkend, hoewel ze het nauwelijks kon opbrengen om te kwispelen.

Ming pakte de hond voorzichtig op, legde haar in de plooiën van haar regenjas en bracht haar terug naar de fokkerij, die maar een paar straten verderop lag.

Miss Jones was er; ze was bezig met de verzorging van een aantal andere honden.

‘Kijk eens wie ik heb gevonden!’ Ming liet trots de verloren puppy zien.

‘Lieve hemel! Is dat onze pointer?’ Miss Jones bekeek de pup goed en bevestigde dat het inderdaad dezelfde pup was als de pup die haar hang naar vrijheid bijna met de dood had moeten bekopen. ‘Het is echt het hondje dat is weggelopen. Ik denk dat we haar in bad moeten doen en haar een flinke maaltijd moeten voorzetten, vind je ook niet?’ vroeg ze aan Ming.

Ze onderzochten de hond, wasten haar en gaven haar het eten dat ze zo hard nodig had. Het hondje lag er vredig bij terwijl de vrouwen in haar prikten en porden, en haar liefdevol berispten omdat ze veel nieuwsgieriger en avontuurlijker was dan goed voor haar was.

Op een bepaald moment mompelde Ming tegen haar: ‘Nu is alles weer goed, nietwaar, klein *Shudi*?’

‘Waarom noem je haar *Shudi*?’ vroeg Miss Jones.

Ming tilde het hondje op en wikkelde het in een deken, waar het prompt in haar armen in slaap viel.

‘Zo heb ik haar altijd al genoemd. Shudi betekent vredig. Kijk haar eens.’ De uitgeputte pup beseft dat ze het over haar hadden, deed één oog open om er zeker van te zijn dat alles goed was en viel weer in slaap.

‘Ziet ze er niet vredig uit?’

‘Nou en of,’ zei Miss Jones. ‘Goed, dan wordt dat haar naam: Judy.’

Het was misschien voor het eerst sinds ze maanden eerder uit haar verblijf was ontsnapt, dat de kleine pointer weer veilig was, en ze had nu zelfs een nieuwe naam. Het verbaast ons misschien dat ze na haar hardhandige ontmoeting met de Japanse matrozen mensen (zelfs goedwillende mensen) zo snel weer vertrouwdde, maar zoals de befaamde hondentrainer Jennifer Arnold eens zei: ‘De enige aanwijzing voor een gebrek aan intelligentie bij honden die ik ooit ben tegengekomen, is hun bereidheid ons bijna alles te vergeven.’

Haar moeder en broertjes en zusjes waren inmiddels weg, maar ze hoefde in elk geval geen eten meer te bietsen. Normaal gesproken zou haar een fijn leven bij een liefhebbende familie te wachten staan. Ze kreeg daarentegen een leven vol avontuur, gevaar en verrassingen, en meer vrienden die zichzelf als haar familieleden beschouwden dan ze ooit in de tuin van een prachtig huis in Sjanghai zou hebben gehad.

Toen Judy in 1936 aan boord van de *Gnat* kwam, was het grootste deel van China herenigd onder de vlag van generaal Tsjang Kai-sjek en zijn Kwomintang (KMT); verder streed alleen het communistische leger van Mao Tse-toeng, een zootje ongeregeld, nog tegen Tsjang. De grootste dreiging ging van de Japanners uit. Het Land van de Rijzende Zon had zijn maritieme aanwezigheid op de Jangtse uitgebreid en tevens duizenden manschappen en een groot gedeelte van de luchtmacht naar het onlangs veroverde Mantsjoerije gestuurd. De Japanners snakten naar een gevecht, dat was wel duidelijk. Als ze niet in cafés aan het vechten waren, waren de verhoudingen op de rivier tussen matrozen van Oost en West meestal vriendelijk, maar de spanningen liepen op. En de Chinezen zaten ertussenin – ze stoorden zich vaak aan de westerlingen, maar waren tevens enorm bang voor de Japanners.

Ondanks het groeiende besef dat er een oorlog zou uitbreken, was de militaire kwaliteit van de Chinese marine in vergelijking met de Britse en Amerikaanse marine niet erg hoog; er was maar weinig te merken van het enthousiasme dat voelbaar was op slagschepen en torpedootjagers

van andere landen die elders op de wereldzeeën actief waren. Op de kanonneerboten gold een minder strenge discipline, en de verhouding van de opvarenden met de lokale Chinezen, met de bemanningen van andere schepen en met elkaar was relaxter en menselijker dan in andere delen van de wereld.

Door deze minder strikte houding kon Judy aan boord van de *Gnat* opbloeien tot een geliefd lid van de bemanning, een status die ze met wederdiensten zou belonen.

In de Jangtse-flottielje onder schout-bij-nacht G.E. Crabbe waren dertien kanonneerboten actief. De *Gnat* maakte deel uit van de Insect-klasse en was klein, goed wendbaar en geschikt om mee op een rivier met veel wisselende breedtes en dieptes te varen, maar het schip was ook sterk en bewapend met een stel zware kanonnen, waaronder luchtafweerkanonnen. De kanonneerboten waren oorspronkelijk ontworpen om mee te pronken en de Oostenrijks-Hongaarse marine op de Donau te intimideren, maar ze leken gemaakt voor de krachtige stroming van de Jangtse.

Sinds eind jaren vijftig van de negentiende eeuw voeren er al westerse kanonneerboten op de Chinese waterwegen. Met het Verdrag van Tientsin, waarmee in 1858 een einde kwam aan de Tweede Opiumoorlog, werden de handelsbeperkingen voor westerse handelaren in China opgeheven (wat het belangrijkste doel was van de oorlog, ondanks de verwijzing naar narcotica in de naam). Omdat de buitenlandse handelaren diep in het Chinese binnenland actief waren, hadden ze bescherming nodig, en het verdrag bevatte dan ook een clause waarmee westerse oorlogsschepen toestemming kregen de Jangtse op en neer te varen, tot zo'n vijftienhonderd kilometer diep het land in. De Engelsen waren de pioniers, maar de Amerikanen en de Fransen volgden al snel.

Rond de eeuwwisseling was er sprake van een enorme toename van het aantal westerse vloten in het Rijk van het Midden. De Engelsen stuurden de *Woodlark* en de *Woodcock*, een paar gloednieuwe schepen die ontworpen waren om te varen en te vechten op rivieren. Behalve Amerikaanse en Franse vaartuigen waren er ook schepen die de Duitse, Italiaanse en Japanse belangen behartigden. Zij hoorden ook bij de immense handelsvloot die op en neer voer over de Jangtse, waardoor deze belangrijke ader veranderde in een schilderachtige kleurenpracht van zeilen en masten, die alleen verduisterd werd door zwarte kolenrook afkomstig van de modernere schepen. Liggend op de rivieroever kon men een aangename middag

doorbrengen met het kijken naar een regatta van elegante jonken, gammele sampans, krakende raderstoomboten en de intimiderende stalen rompen van de kanonneerboten.

In de jaren twintig van de vorige eeuw werd China verscheurd door een interne strijd tussen machtige warlords, die allemaal een eigen invloedssfeer hadden veroverd dat ze uit alle macht wilden behouden. Koopvaardij schepen die door hun gebieden voeren moesten belasting betalen, maar of ze nou wel of niet betaalden, ze werden vaak aangevallen door plunderende piraten. De oorlogsschepen hadden het druk met het beschermen van de kooplieden en er vonden vaak confrontaties plaats (de film *The Sand Pebbles*, met Steve McQueen als matroos op een Amerikaanse kanonneerboot op de Jangtse, speelt zich af in die periode). Bij een opmerkelijk incident werden meerdere Britse stoomboten door troepen van de machtige warlord Jang Sen geconfisqueerd. Kanonneerboten schoten granaten af op diens basis in de stad Wanhsien om de bemanningen van de koopvaardij schepen te bevrijden, en daarbij werden bijna vijfduizend Chinezen gedood. Tijdens de nasleep van die strijd waren er in verschillende steden grote rellen en moesten de kanonneerboten de in het nauw gedreven westerlingen redden. Aan het eind van de zomer van 1926 kwam de situatie eindelijk tot rust.

Op de dag dat Judy bij de Royal Navy kwam, doodden de meeste bemanningsleden van de *Gnat* de tijd in de mess benedendeks, tot plotseling het omgekeerde hoofd van de stuurman door het luik zichtbaar werd. Hij grinnikte ondeugend.

‘Alle hens aan dek binnen tien minuten!’ bulderde hij.

Toen iedereen aan dek stond, werd het nieuwe bemanningslid aan hen voorgesteld.

Charles Jeffery, de bootsman, vertelde dat kapitein Waldegrave vervolgens het woord nam. ‘Zoals u weet,’ begon hij, ‘heeft onze huishoudelijke dienst onlangs besloten dat we een huisdier nodig hebben aan boord. Ik heb al uw uitermate interessante voorstellen bekeken, waarvan ik de meeste als onpraktisch of pervers heb moeten afwijzen. Ik heb bepaald dat ons huisdier aan drie eisen moet voldoen.

Omdat we inmiddels wel toe zijn aan enig vrouwelijk gezelschap, is de eerste eis dat het een vrouwtje moet zijn. Ten tweede moet ze aantrekkelijk zijn en ten derde moet ze zelf de kost kunnen verdienen.

Een groep jagers kan vanaf nu niet meer thuiskomen met slechts één dode eend, terwijl trots wordt beweerd dat er wel drieëntwintig zijn geschoten, maar dat die zijn zoekgeraakt in de bosjes!

Op dat moment verscheen de kwartiermeester met Judy en toonde haar aan de mannen. Ze was aangeliënd en in de herinnering van de meeste mannen die erbij waren, zag ze er een beetje angstig uit. Maar toen er ter ere van haar een enorm gejuich opsteeg, begon ze te grijnzen – tong uit de bek, wangen opgetrokken en fanatiek kwispelend –, wat ze in de jaren erna op de *Gnat* nog vaak zou doen.

‘En hier is ze dan, mijne heren,’ zei Waldegrave. ‘Graag een hartelijk welkom voor de eerste dame op een kanonneerboot: Judy van de Royal Navy.’

Omdat haar moeder, Kelly, eigendom was geweest van een familie uit Sussex, Engeland, stond zij officieel geregistreerd als ‘Kelly of Sussex’. Haar nest jongen werd ook met die naam aangeduid, dus in de archieven van de Royal Navy staat Judy officieel te boek als ‘Judy of Sussex’.

Jeffery, die een soort buffer vormde tussen de officieren en de bemanning, noemde haar ook zo in zijn dagboek toen hij de eerste dag van Judy aan boord van de *Gnat* beschreef: ‘Judy of Sussex is een raszuivere pointer in de kleuren bruin en wit. Ze is een uitermate beminnelijk wezen. Omdat de kapitein en ik haar als scheepshond hebben gekocht, leek het hem het beste dat ik haar voor in het schip zou houden, opdat zij niet al te bekend raakt met de mannen en zodoende de kansen verkeken zijn om haar voor de jacht te trainen.’

Helaas bleek al vrij snel dat dat niet haalbaar was, getuige latere aantekeningen in het dagboek: ‘De scheepsbemanning houdt van Judy en behandelt haar als een huisdier, en ik vind het fantastisch dat iedereen zo over haar denkt. Maar de kans om van haar een goed getrainde jachthond te maken wordt zo wel erg klein.’

Een pointer is een jachthond. De Engelse variant stamt af van de Spaanse pointer en is het resultaat van een kruising tussen een windhond en een spaniël. De pointer werd vooral gefokt om met zijn blik en houding – door doodstil te blijven staan (het zogenaamde voorstaan) – de plaats aan te duiden waar het wild, hoofdzakelijk vogels, zich schuilhoudt. Vroegere jachthondenrassen stormden de bosjes in om het wild op te jagen, maar door het voorstaan kan de jager zijn positie bepalen, zijn geweer controleren en zich verder voorbereiden, voordat de hond de bosjes in duikt om

een zielige kwartel of eend de lucht in te jagen. Het succespercentage van jagers met pointers steeg enorm en hun maag raakte gevuld. De kwaliteit van de hond als jachtvriend kreeg een extra dimensie door zijn vriendelijke karakter en intelligentie.

Spaanse pointers werden voor het eerst in de zeventiende eeuw gefokt door leden van de Spaanse adel, die bestond uit trotse, kundige jagers en landeigenaren die, volgens de door Ernest Hart geschreven geschiedenis van het ras, de hond naar hun eigen voorbeeld fokten. ‘De voorstaande Spaanse hond – mooi en krachtig gestroomlijnd, en imposant en snel op de vlakke – is als een standbeeld van tweekleurig marmer, een gebeeldhouwde schoonheid gevormd door de hand van de meester, die een optimale balans en een uitgesproken gespierde elegantie heeft gecreëerd.’

Voor de Engelse variant werd de pointer gekruist met jachthonden. Zo werd een lichter ras gefokt met meer uithoudingsvermogen dan zijn sterke, snelle neefje uit Spanje. Het kostte nogal moeite, en lange tijd was er geen sprake meer van een meegaand karakter en was de Engelse pointer, volgens veel jachtgidsen uit de achttiende eeuw, een ‘woeste’ hond. Uiteindelijk werden de scherpe randjes eruit gefokt en werd de hond weer vriendelijk voor mensen. Maar in de nieuwe soort was één aspect van die fellere vroege pointers nog aanwezig: hun enorme fanatisme en competitieve geest. Tijdens de jacht werd dat zichtbaar door de intensiteit en de aandacht van het dier voor details bij zijn werk: het aanwijzen van wild. Eigenaren waren verbijsterd door de focus en vastbeslotenheid van het ras als het ‘in dienst was’.

Bij Judy zou het natuurlijke talent om vogels en ander wild aan te wijzen nooit worden ontwikkeld. Maar fanatisme en vastberadenheid zouden doorslaggevend worden in haar leven. Dat was vooral zichtbaar in haar donkere, glanzende bruine ogen, die schitterden van concentratie. In tegenstelling tot de meeste andere dieren kijken honden hun baasje aan als er contact is. Als Judy haar tweebenige vrienden aankeek, weerspiegelde haar blik intelligentie en passie.

Als jachtgezel was ze echter een totale mislukking. Pointers worden snel volwassen en Judy’s cruciale eerste ervaringen deed ze niet op aan de zijde van een jager die haar leerde het wild aan te wijzen, maar in de straten van Sjanghai, alleen en voortdurend op zoek naar eten om in leven te blijven. De eerste lichtmatroos, een Chinese knul, had dat instinct tijdens Judy’s verblijf op de *Gnat* al snel opgemerkt. Hij zei tegen de officieren dat hij

Judy alleen op de juiste manier had zien 'aanwijzen' als ze rook dat het avondeten werd bereid. Judy bleef dan stokstijf staan en had alleen nog maar aandacht voor de kombuis.